

The great Techeilis debate

Show# 325 | June 3rd 2021

Riddles of the Week

#1

משנה ברורה סימן כב ס"ק א

קנה טלית וכו' - אין להקשות דהא על כלים חדשים צריך לברך בשעת קנין ולמה כתב ועשה בו ציצית די"ל דוקא כשקונה בגד שהוא ראוי ללבוש כמות שהוא אז מברך מיד אבל אם קנה בגד לעשות ממנו מלבושים אז לא יברך אפילו לאחר שנגמר רק בשעת לבישה דוקא דבעינן שעה מיוחדת או קנין או לבישה והכא הלא אינו ראוי ללבשו תיכף דהלא צריך להטיל בו ציצית ע"כ אינו יכול לברך עליו בשעת קנין וכדי לצאת ג"כ דעת הסוברים דצריך לברך שהחיינו על עשיית המצוה בפעם ראשונה ע"כ יברך בשעת עשיית הציצית ולא ימתין עד הלבישה:

שער הציון סימן רכג ס"ק כא

מגן אברהם ונהר שלום ודרך החיים ושאר אחרונים, דלא כט"ז ועיין בחידושי ר' עקיבא איגר שמסתפק לענין בית שלא לברך עד שיקבע בו מזוזה, וכן לענין כלים שצריכין טבילה עד שיטבלם שיהיו ראויין להשתמש בהם, ואין להשיג על זה ממה שמבואר לקמן ברכ"ה סעיף ג, אפילו ראהו ביד חברו וכו', וכתב הגר"א דמקורו הוא מהך דהכא, והא התם גם כן אינו יכול לאכלם, שאני התם שהפרי בעצם כבר נגמר וראוי להנות ממנה, אלא שהיא על האילן או ביד חברו, מה שאין כן הכא שבעצם אינו ראוי להשתמש ממנה.

#2

מגן אברהם סימן כד הקדמה

יזהר לעשות טלית נאה משום זה אלי ואנוהו (גמ').

#3

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן כב ס"ק א

ואליה רבה אות א' דמברך תחלה להתעטף.

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן רכה ס"ק ז

ויראה דמברך תחלה שהחיינו קודם שיברך על אכילה.

מצות תכלת בזמנו

המתברר מדברי רבותינו ז"ל אודות התכלת וחיובה בזמן הזה

מהדורה מעודכנת לשנת תשע"ד

גדר מצות תכלת בציצית

כתב הרמב"ם (פ"א מהל' לילית ה"ג) "במצוה זו שני צוויות, שיעשה על הכנף ענף יוצא ממנה, ושיכרוך על הענף חוט תכלת."

איתא בגמרא "גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת" (מנחות מג:). (מכלל שיש עונש למי שיש לו תכלת ואינו מטילו, ואינו בגדר 'רשות' בלבד).¹

בתוספות בבבא מציעא (פ"א ד"ה שתייה) מבואר שמי שאינו מטיל תכלת בטליתו "עובר על מצות ציצית."

וכן איתא בס' ערוגת הבשם (תלמודי צעלי התוספות, ח"ג ע"ב 210) "אם יש לו שני מינין [לבן ותכלת] ואינו רוצה כי אם במין אחד, מכין אותו עד שתצא נפשו כדין כל מצות עשה."²

וע"ע בשו"ת בית הלוי שכתב שמי שיש לו תכלת ומטיל לבן בלא תכלת, עובר על בל תגרע (ה"א סי' נ"ג, וכ"כ השפת אמת ר"ה כ"ה). וראה שכן דעת הג"ק זצ"ל סי' ל"ד ד"ה ייח, וכ"כ הגרי"פ פערלא ז"ל בפירושו למה"ר לר"ג נו"א ז'.

מצות תכלת בזמן הזה

[לברר שמצוה זו נוהגת בוה"ט ושאפשר להחזירה בלי מסורת]

כתב המהר"ל (ש"ת החש"ת סי' ה')³ "...וסברא הוא שמא יחזור דבר לקלקלו שיהא התכלת מצוי, כש"כ למאי דכתב סמ"ג דאיתו דג חלזון הוא בים המלח⁴ וכתב סימנין בקל היה לעשות תכלת..."

וכן כתב החמדת שלמה (ה"ע סי' ט כ"ג) "אין הדבר מוכרח שלא ימצא תכלת אף בוה"ט אם נעמוד על כל הבדיקות כמו שהעתיקם הרמב"ם ז"ל בהל' ציצית."

והארצות החיים (להג' מל"ג, סי' ט מה) כתב "וע"י בשו"ת ההדב"ז (סי' תרפ"ג) [שכתב] ואפשר שעד היום הוא [החלזון] מצוי אלא שאין יודעין לצודו עכ"ל ולפי"ז י"ל דגם בסדין בציצית יש חשש דשמא ילמדו [לעשות תכלת בוה"ט]."⁵

גם אצל גדולי הראשונים מצינו אסמכתות לזה:

בספר החינוך (מ"ה ש"ס) איתא, "וזה ימים רבים לישראל לא שמענו מי שזכה לתכלת בטליתו"⁶ [אבל אפשר הוא מכל מקום] [וכן דייק האדמו"ר מלאדין ז"ל כספרו ש"ן התכלת].

והרמב"ן כתב (מלחמות, שנת י"ב: מדי' ה"ר"ף) "והנה לבעל המאור [שס"ל שהתכלת מעכבת את הלבן] עכשיו במקומות הללו [שארן תכלת] אין אדם צריך להטיל לבן לבדו"⁷ [משמע שבשאר מקומות ייתכן שהתכלת מצוי אף בזמננו] [כן דייק הגרי"פ פערלא ז"ל, קובץ ט"ס כ"ה ע' קמ"א].

מקור התכלת - החלזון

"תכלת אין כשרה אלא מן החלזון", שלא מן החלזון פסולה" (תוספתא מנחות פ"ב הל' ו', וכ"כ צ"ח ז"ל) "שארן צבעין תכלת חלזון חלזון, וע"ע מנחות נ"ב: "הלא תכלת ה"י לבע"ה, מייחזק דס' חלזון, וכן פסק הרמב"ם פ"ב מהל' לילית).

חלזון הוא תולעת⁸ (רש"י סנהדרין לא. ד"ה חלזון, וכן גרש"י ע"ה ויקרא כ"ב ו' ור"א"ס ש"ס, לרצ"ה שנת סי' קל"ד, ר"ש ר"א"ד על תוי"כ מנור"ה א' פ"ה א' הל' י"ד; וע"ע צירושני שנת סי' פ"א).

¹ וכתבו הנצי"ב (העמק שאלה, שאילתא קכ"ב) והארצות החיים (נ"ג) שזה למאי דקיי"ל תכלת אינו מעכב את הלבן, וכן מוכח בדברי הר"רי"ף והרא"ש (על הגמ' שם) והרמב"ם (פ"ב הי"ב).

² לשון 'חייוב' מופיע לגבי התכלת בעוד ראשונים בסוגיית 'סדין בציצית' (שבת כ"ה, ה): והם: התוספות, הרמב"ן (במלחמות), הרשב"א, המאור, תוס' הרא"ש, והר"ן (על ה"ר"ף); והרא"ש (תוס' הרא"ש יבמות ח. ד"ה למ"ח) אף כינה מצות תכלת "עשה של חובה", וכ"כ הלבוש (הקדמה ללבוש התכלת). "שחיוב האדם ללבוש תכלת בציצית בכל יום אם ימצא רכוב".

³ בא ליישב שיטתם של ר"ת והגאונים שגם בזמן שאין תכלת בגד פשתן פטור מציצות [ואף מחוטי לבן], על אף שטעם הפטור נוגע רק בזמן שהתכלת מצויה [משום הגזירה שמא יבוא ליד אסור שטענו].

⁴ הסמ"ג העתיק בזה דברי הרמב"ם (פ"ב מהלכות ציצית הל' א), וכוונתו לים הגדול, וכן דרך הרמב"ם בכל מקום לקרוא לים הגדול ים המלח [כי כן נקרא ערבית אלבחר אלמלח] [ע"פ מהל' כלאים ה"א ובמקומות שם, וכן בקצת מלך למון החרו"ק שליט"א, וכ"כ הרד"ל בביאורו לפרד"א פ"ה, והגרי"ח סופר שליט"א האריך בזה בקובץ בית אהרן וישראל גליון צ"ז].

⁵ ולכן יש לפטור בגד פשתן מציצית גם בלא תכלת, כנ"ל, וכ"כ העולת תמיד (ט, א) "דשמא יתגלה תכלת ויבא ליד אסורא דכלאי", והובא במ"ב (סי' ט) בשעש"ע אות כ"ב.

⁶ משמע שכל צבע בגון התכלת שבא מכל חלזון [שהיה לפני חז"ל], כשר לתכלת, שהרי בגמ' ובתוספתא כתוב חלזון סתם וילא תנייח סוג החלזון השדר, כמו שנתפרש שם בענין תולעת שני שהיא דוקא ימי התולעת שבהים, הבא שלא מן התולעת שבהים [שלה"ל], או ייתכן שאין יותר ממין אחד של חלזון שאפשר להוציא ממנו צבע תכלת. וע"ע בפ"י מהר"א פולדא לירושלמי (כלאים ט א) שמבואר מדבריו שכל הצורך בחלזון [והפסול בקלא אילן] הוא שיהיה הצבע מדבר "שיש בו רוח חיים".

⁷ רמ"מ אין בזה חסרון של ימן המותר בפי'ן; ע"י בשו"ת נו"ב (מהדו"ת א"ח סי' א) ובשו"ת חת"ס (נ"ד רע) ובאבן האזול (פ"א מהל' כלי המקדש ה"ט), וכן בירר האדמו"ר מראדין בספרו פתיל תכלת;

ה"ג וצמפרש"ס שם [שרק מזה שחלזון חי יותר מן הדגים או יודעם שיש לו גידים ועצמות], ובחי המיוחסים להר"ן שנת ק"ה. ש"כ "שארן חלזון שהוא גוף אטום כחלזונות הללו שבאשפות ואינו צעל אציריים", וכן הוא צריע"ה שם (ע"ה);

ויש לו נרתיק (דברים רכ"ב ז י"א, ש"ה"ש רכ"ב ד י"א, פסיקתא דרב כהנא פ' בשלח, מדרש תהלים ט' כ"ב) "לא ולמד מן החלזון שכל זמן שהוא גדל נרחיקו גדל עמו", וכ"כ הערוך [ערך חלזון ז', ומוסף הערוך ערך חלזון ג'] שהוא מוקף, וכן מפורש בפיה"ש להרמב"ם [בזכרון הר' עזרא קורח] כל"ס פ' י"ב א. "אז שקשר חלזון צרש"ו: הוא האדף של צעל חי היינו הנקרא חלזון";

הרי שיחלזון הוא הנקרא 'snail' באנגלית, ויחלזון או ישבלול בעברית.

גם מרש"י והרא"ש נראה כן (רש"י דברים ח ד והל"ש ע"ה דברים כ"ה ד) [רש"י מעתיק מדרש הני"ל יצא ולמד מן החלזון] ובמקום 'חלזון' כתוב 'חומט', וז"ל: "ואף קטניהם כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמהם כלבוש הזה של חומט שגדל עמו", והוא עצמו (ויקרא י"א ל, והגני"ב י"א) תירגם 'חומט' ל'לימצי'ה, ותירגם גם שבלול⁹ כן (שנת ע"ז); וגם הרא"ש העתיק מדרש הני"ל ובמקום 'חלזון' כתב 'ישבלול';

וכן פ"י רש"י בהדיא (ע"ז כ"ה) "משקדי חלזוני: לימצי' בלע"ז", וכן איתא בפ"י רמ"ה (במנחות ל"ה): "חלזון קורין בלעז לימצי". לימצי'ה- 'limace' בצרפתית הוא הנקרא 'חלזון' או 'ישבלול' בעברית, ו'snail' באנגלית.

וכן משמעות המילה 'חלזון' בערבית¹⁰ (ספר השרשים לר"י אבן ג'את, ערך ש-צ-ל¹¹; וע"ע בספר הגמדות הנוספים לר' תאומים ארזשני ערך חלזון שכתב בפיה"ש: "חלזון... הוא אלחלזון בערבי גם כן").

וכן כתבו להדיא, שהחלזון הוא 'חומט'¹²: "היעב"ץ (בפ"י סידורו פ' לילית בקר"ש), המהר"י כהן (חתן המהר"ל, צפ"י על מדרש תהלים ה"ט), התפארת ישראל (ע"פ הערוך, בהקדמתו לסדר מועד), התבואות הארץ (ח"ב פ"א), והמתנות כהונה

[המשך בעמוד הבא]

והעץ יוסף (בדברים רכ"ב הל').

זהות חלזון התכלת

בחז"ל מבואר שהחלזון שממנו היו עושים את התכלת היה נצוד בחלקו של זבולון (מגילה ו, ו' והרמז יז) פ"ח הגרסה ל' י"ב, וספרי שם) על חוף ים הגדול בין סולמא דצור וחיה¹³ (שנת כ"ו).¹⁴

וידוע לנו מהנביאים והכתובים ומדברי מחז"ל שאומות העולם השתמשו בצבע התכלת בימי קדם (ויקרא י' ע, ויקרא כ"ג ו, ו' וש"ס כ"ד, ד"ה ז, ו' אסתר א, ו' ש"ס ח טו, וע"ע צרש"ת רכ"ב מקן פ"ר לא; שנת כ"ה, טירזין לו, וכ"ה מדברי הרד"ז סי' תרפ"ה והפ"י יהושע שנת ע"ה).

והנה בספרי חכמי או"ה¹⁵ הוזכרה הרבה צביעת צבע כחול¹⁶ וסגול מסוג חלזון הנקרא **פורפוא**, שעשייתו היתה בארץ ישראל באזור צור וצידון.

וכתב היעב"ץ "ובענין צידת חלזון אמרו בפרק במה מדליקין... מסולמא דצור ועד חיפה, וכדבר הזה ממש כתבו גם סופרי אומות העולם, כותבי ישובי המדינות והנמצא בה לצורך העולם, וזכרו שלא

¹⁰ והרד"ב¹⁰ (מצודות דוד ע"ב) כתב בפירושו שהחלזון הוא בריה טמאה, וכן נקט מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בפשיטות שהוא מין טמא (קובץ תשובות ח"א סי' ט).

¹¹ המשווה בין מדרש הני"ל לדברי רש"י, ראה שדבריו שם הם העתק מהמדרש, וע"ש ברבינו בחיי שהעתיק כל דברי המדרש כצורתם וגם כתב 'חומט'.

¹² וע"י בראשית רבה (פ"ר ט"א א) ששם תירגם המדרש עצמו 'ישבלול' 'לימצי'.

¹³ ע"פ ספר המתרגם שם (בעמוד א), וכ"ה בספר תרגום העל"ז [ע"ד ניומן ע"פ כ"י פרמא, וכ"ה בהגהות וציונים במהדורת עוז והדר; ומסתבר שבכ"י היה כתוב 'לימצי', ונתשבת ל'לימצי' נ"ייה הפרדת ה"ן] בדפוס ויניציה, ומשם ל'לימצי' בדפוס ווילנא.

¹⁴ וע"י רב"ע ויקרא י"א י"ג, שייש כדמות ראה"ה מלשון ערבית ללש"ק "בעבור היות שתי הלשונות קרובות" [ע"ע מגילה י"ח], וכל שכן לארמית [ע"י רמב"ן שמות ל כ"ב, והקדמת ספר המעריך].

¹⁵ וכן הוא במילונים של ערבית ופרסית עד היום.

¹⁶ וכוונתם ככה"נ לחלזון עם קונחית, כנ"ל.

¹⁷ יש לציין שהעיר חיפה היתה מכונה אצל או"ה 'פורפריוס', ככה"נ על שם צביעת הפורפוא שהיתה שם.

¹⁸ וע"י ב"י כפתור ופרח (פ"י א, ח"ב ע"ב פ"ג במהדורה החדשה) שהוכיח מגמ"ז שמקומות אלו הן מחלקו של זבולון.

¹⁹ ע"י רב"ע בראשית (נוסח ב), מהד"י מוסד הרב קוק) שמדובר בתכלת מהחלזון.

²⁰ אריסטו [חי בתחילת תקופת בית שני] (בספרו היסטוריה אנמילום), סטראבו (בס' גאוגרפיה), וטורבוס (בס' די ארכיטקטורא) [שניהם חיו בסוף בית שני], פליניוס (בהיסטוריה טורול'י) [חי בזמן החורבן], ועוד.

²¹ בלשונם 'יקינטינון', 'ילווידוס', או 'יקובכליא'. צביעת היקינטינון מהפורפוא הוזכרה בקודקס ויקטוריאנוס. ר' אברהם הרופא [שבהקדמת ספרו כ' שהיה בקי בלשונות ובכתבי היוונים והרומיים, ובקיאיות הגולה נכרת בכל ספרו] כתב ב'ש' שלטו הגיבורים שתכלת נעשית מדם הפורפוא, וגם (בפ' מד) שתכלת היא הצמר הצבוע כעצם השמיים".

שאלות נפוצות על הפורפורה, ועל החזרת התכלת בכלל

[הערה לקורא – העלון וההערות נכתבו בדקדוק רב, וכוללות בהם תשובות לשאלות רבות שלא התייחסנו אליהם ישירות במדור זה]

ת: במנחות ריש פרק התכלת מבואר שהאמוראים לבשו וצבעו תכלת כחמש מאות שנה אחר החורבן, ובהכרח שהחיוב קיים גם בזמן שאין בית המקדש קיים אם התכלת בנמצא [וכאשר אינה נמצאת נחלה חסרונה בחורבן בית המקדש, וכל כונת הארז"ל אינה אלא לבאר טעם היעדרה, כמבואר בשו"ת וישב היס להגר"י הלל שליט"א (סי' כ) שכן דרך הארז"ל לבאר נוהג שבעולם ע"פ הסוד, "ורק אם אומר להדיא בדרך הוראה שכן צריך לנהוג, אז ודאי נכון וטוב לחוש ולזהר לקיים דבריו" עיי"ש; ועיי' בדברי הגה"ק האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל בשו"ת דברי יואל (סי' מד ג), שמבואר שם שהתכלת יכולה לחזור לפני הגאולה, ועיי' בדברי הרה"ג ר' עמרם אופמאן שליט"א (קצ"ח והיה לם ללי"ת תשס"ז) שמבאר שתכלת היא מקישוטיין דכלה שכלל ישראל מכינים בעקבתא דמשיחא].

בגמרא בבא מציעא (פ"א): איתא: "אני הוא שעתידי ליפרע... ממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא", וא"כ נראה שיש איסור בהטלת תכלת פסולה.

ת: בתוס' שם מבואר שעיקר האיסור הוא משום שמבטל מצות תכלת,¹² **משא"כ בנידון דידן שממ"נ אין כאן ביטול מצות תכלת (וכי' היר"א זק"קע"ג הראיות צ"מ ש"ס, שצ"ח ש"ח תכלת מותר להטיל קלא אילן, וכי' הבית יוסף סי' ט ד"ה וכתב הרמ"ם); והרא"ש שם כתב שמדובר באונאת לוקח, כאשר מכר תכלת פסולה בתורת תכלת; והר"י מלונגל (ס"ט) פירש שהאיסור הוא רק במי שמראה עצמו צדיק בשם שאין בו (וכי' נד"ה מ"ה סי' פ"ג).**

איתא בשו"ע (סי' ט) "יש אומרים שצריך לעשות הציצית מצבע הטלית והמדקקים נוהגים כן" ואם אין זו התכלת יש בזה גרעון במה שאינו לבן כמו הטלית.

ת: כתבו הפוסקים שדין זה אינו שייך לחוטים שבאים במקום התכלת (פנינת הגושם הקדמון חי' ט' ע"ז, י"ט של שלמה יצמית פ"א סי' ג, אלו"ת החיים ונגן גבורים על שרע ש"ס, חז"ר סי' ג א"ת כ"ה וכן משמע צ"ח סעיף י"ד), וזאת מלבד מה שמבואר ברמ"א (ס"ט) שלא נהגו כן לנע"ע בשו"ת ישועות מלכו (סי' א' ו) שכי' שלא שייך שום איסור בהטלת ספק תכלת.

אם אין זה תכלת הכשירה, הלא ייתכן שעובר בהטלתו על כל תוספי?

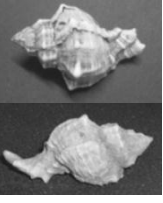
ת: בגמ' (נחמ"ח ז') איתא בתולה קלא אילן במקום תכלת¹³ "לא יהא אלא לבן" ואינו עובר על כך בשום איסור¹⁴ (תוס' ס"ט) ר"ש ד"ה התכלת, ס"ג ע"ה טו, וכן הוכיח צ"ח שו"ת נגד מ"ה שלם הלא אף אחד מנדולי הדור שבדור האדמו"ר מראדזין זצ"ל חשף זה, ועיי' במסגרת על דברי גדולי הדורות, שאמרו החז"ר ועל הקה"י שמו"ת לנגד תכלת אף מספק).

במנחות (מ"ד) איתא שחלזון "עולה אחת לשבעים שנה", ולא ראינו¹⁵ דבר זה במורקס.

ת: כתב הרדב"ז (פ"ה סי' תרפ"ה) "בחלקו של זבולון היה עולה מאליו¹⁶ מן היס אל היבשה והיו מלקטין אותו, ואחר שגלו ישראל לא היה עולה, והשאר נבזרזאין בארץ מדלת העם לכורמים וליוגבים וארז"ל אלו צדי חלזון, משמע שהיו צריכין לצודו."

בגמ' (ס"ט) איתא "חלזון זה¹⁷ בריתו 'ניתבנית דיוקנו' דיוקנו" (ר"ש צ"ח ע"ה), או "צורתו" (רמ"ה) דומה¹⁸ לדג", ואין ייתכן דומה לדג בחלזון המורקס?

ת: עיי' לעיל שהוכחנו ש'חלזון' פירושו שבלול בעל קונכיה, ואם כן יש לומר שכונת הגמ' לצורת הקונכיה [שאכן דומה לדג, בניגוד לחלזונות אחרים], וכשי"כ לדברי הערוך (ע"ה) "דומה לדג של ים,

תמונות של המורקס

¹² עיי' מהר"ם, מהרש"א, מהר"ם סי"ף, חת"ם, ושאר מ"פ שם שביארו כן.
¹³ ולבני הסוד של קלא אילן, מבואר בספר הקנה ובסי' שו"ת סודות (אות מד) שסיבת 'טומאתה' של קלא אילן הוא בגלל שאינו יוצא מן היס.
¹⁴ מבואר שם שעושה כן בטעות ולשם מצות תכלת.
¹⁵ ואם היה בזה איסור לאו, היינו צריכין לגזור משום כך גם בבגד של צמר [שמא יטיל קלא אילן].
¹⁶ באמת אין כאן קושיא כלל, שהרי לא ראינו אינו ראינו, ולא דע שלא עלה רק ע"פ המדענים, ולדבריהם אין שום חלזון שעולה אחת לשבעים שנה, ובעיי"כ צ"ל כדברי הרדב"ז.
¹⁷ כונת הרדב"ז ב"מאליו" שהוא מה שעולה א' לעי' שנה (ע"פ החיד"א בפתח עינים על הגמ' שם, וכי"פ בספר ארז כדך ב' ע"ה).
¹⁸ כן תיקנו במהדור' עוז והדר (החדש) ע"פ כל דמ"י, וכי"ה בר' נסים גאון (ע"ה ש"ב ע"ה).
¹⁹ עיי' בשו"ת חכם צבי (סי' ט) שכתב "לומר על דבר שאינו דומה 'דומה' דרך הוא אף דלא דמי כל כך". וכן מצינו הלשון "דומה" שיכול להתפרש בהרבה אופנים, כמו ב'יריאה דדמיה לאופתא" (חולין מז' ע"ה) שפירושו האמוראים באופנים שונים.

במדור איתא (כ"ה והחומ"א סוף פ' שלח) "ועכשיו אין לנו אלא לבן שהתכלת נגנו" וא"כ איך ייתכן להחזירה?

ת: רש"י (פסחים כ"ג) פ"א את המילה נגנו: "נשתכח" [וכי"ה הע"ה יוסף (מהדורה זכר תוק) על המדרש רבה; והיינו שאין הכרח שצבע התכלת נגנו באופן שא"ל להחזירו, וגם הרדב"ז (סי' תרפ"ה) ס"ל ששנתכח באופן טבעי "כי אינם צריכים לו כי צבע הדומה לתכלת מצוי הרבה"; וכן מוכח מכל המקורות שהבאנו לעיל שאפשר שתחזור מצות התכלת].

איתא בספרי (ח"א הכר"ה ש"ד): "כי שפע ימים יינקו... אמר ר' יוסי פעם אחת הייתי מהלך מזויב לצור ומצאתי זקן אחד ושאלתי בשלום. אמרתי לו פרנסתך במה הוא, אמר לי מחלזון. אמרתי לו-

ומי מצוי? אמר לי- השמים! מקום יש ביים שמוטל בין הרים וסממיות¹⁹ מכישות אותו ומת ונימק במקומו. אמרתי- השמים! ניכר הוא שגנו לצדיקים לעולם הבא." משמע שנגנו התכלת בדוקא וא"א למצוא אותה [וכבר בזמן התנאים].

ת: בוודאי היה מצוי בימינו שהרי צבעו ולבשו תכלת עוד מאות שנים אח"כ (כן מוכח כהנה מקומות נחמ"ח ר"פ התל"ה), ופירש הספרי דבר רב (למ"ד פ"ה) שתמה ר' יוסי שם "היכי היה מתפרנס מחלזון, דמשמע דהוה שכיח ליה [כל כך] לצודו כמה זימני". ופ"י עוד, ששם מדובר בחלזונות מובחרים שרק הם "נגוזים שם לצדיקים לעתיד לבא"²⁰, וכן מוכח מהספרי, מדלא אמר ר"י שנגנו רק אחרי שהזכיר הזקן שנמצאים במקום מיוחד (וכן דייק האדמו"ר מראדזין זצ"ל במאמר שפ"י עמ"ה ח"א).

בשו"ת קובץ תשובות (נגן הגר"ש אלשיך זצ"ל, ח"א ז) כתב "והנה טענת הבית הלוי²¹ נגד התכלת של הרבי מראדזין זצ"ל הוא שאם הדג היה במציאות וגם הוצאת צבעו היה ידוע בכל זמן מהזמנים מעת שנפסקה התכלת מישראל ועם כל זה לא לבשוהו אבותינו, הרי הוא כאילו יש לנו בקבלה ומסורת מאבותינו כי זה הדג וצבעו איננו החלזון והתכלת, אף שיש בו כל הסימנים שסימנו בו הנ"ל- ואנא לא ידענא²² מה עם ההמצאה אשר המציאו חוקרי זמנינו אם גם עלי' חל הטענה הנ"ל".

ת: טענה זו אינה נוגעת לתכלת של המורקס, שהרי במשך מאות שנים ייחדה אותה מלכות רומי לבגדי מלכות וגזרה עליה, ועיי"ז נשתכחה מלאכת הצביעה ומציאות החלזון.²³

כתב האור החיים (פ"ה ע"ה, ו' וכי' האל"ף ש"ס) ויש שחש ד"ה זה להגרי"א ז"ל שלא נאמר לדורותם על התכלת "לאמר שהלבן לדורותם אבל תכלת בשאינו בנמצא אין חיוב בו", וא"כ מוכח שהתכלת תעלם.

ת: מכל מקום מפורש דיש חיוב בתכלת כשהיא בנמצא, רק מוכח שבאיזה זמן תעלם, וכבר עברו דורות שלא היתה התכלת מצויה.

בכתבי הארז"ל (שער הכוונות עין ל"ה ד"ה ט' ו' ע"ה, פ"ה שער הלי"ת פ"ה) מבואר שתכלת נהגת דווקא "בזמן שביהמ"ק קיים".

¹⁹ יש שהציעו שזה רמז לחיילי רומי, ע"פ מדרש משלי (פרשה ט') "שקמית בידים תתפש. אמר ר' ירמיה דא היא אדום אומתא רשיעתא... [והוא רמז לגזירת מלכות רומי על התכלת]. בכתה"י ובלקח טוב הגייתא י"סממיות מקיפות אותו, ואין לך אדם שהולך לשם שאין סממיות מכישות אותו וכו'".
²⁰ ומ"מ בוודאי מוכח שלא היה נגזר לגמרי כ"כ, ואין כונת המדרש אלא להדגיש המטמון הגנוז לצדיקים, ולבאר הכתוב "כי שפע ימים יינקו", עיי"ש, וכמשי"כ הספרי "שכל ספינות שאובדות בים הגדול... מקיאים לימה של יפו [או יריחו] שגנו לצדיקים לעתיד לבא" והרי יש מהם שלא נגנו שם.
²¹ כן מקורו להקדמת האדמו"ר מראדזין לפרו עין התכלת, שהעתיק מאגרת מאחד שכתב לו בן זמנו וז"ל "איתא אחר שנתכח, אם מציאות הדג או הוצאת צבעו, ורק אחרי אשר כמע"ל יברר זאת היינו היה בזה דבר נשכח והוא מצאה, אז נזיה מווייבים לשמע אליו וללבוש, אכן אם נאמר בזה היה במציאות וגם הוצאת צבעו היה ידוע בכל זמן מהזמנים שעברו עלינו מעת שפסקה התכלת מישראל, ועיי"ז לא לבשוהו אבותינו ואבות אבותינו, הרי הוא כאילו יש לנו בקבלה ומסורת מאבותינו כי זה הדג וצבעו איננו החלזון והתכלת אף שהוא בכל הסימנים שסימנו בו חז"ל, כי אפילו נרבה כחול ראינו לא יועילנו עד הקבלה והמסורה, ורק אחרי אשר יברר לנו כי זה הדג או מלאכת צבעו נפקט ושכח מציאותו או ידענו בוים זמן מהזמנים שפסקה בזה הקבלה אז יליה לנו דברי החלוקה לראיה, עיי"ש שיחיה"ע ע"כ"ל האדמו"ר מראדזין זצ"ל שם. ובשם מהקרי"ל דיסקין זצ"ל "התכלת מראה דומה" ו"הלא כמה גדולים מהראשונים אשר היו קרובים לזה המקום אשר נמצא זה הדג ובוודאי ידעו מהו הדג וכולם כתבו והאינא ליכא תכלת" (נשפ"ה ל"ט) משכנת לאברי יעקב, רשימת מדברי מהר"ל דיסקין על התכלת, מכת"ב ב' הנחמ"ב).
²² טענת הבית הלוי מפורסמת באופן אחר, שרק ע"י מסורת ניתן לברר מציאות בתורה, ולכן לא ניתן להחזיר התכלת. ועיי' לעיל שלדעת מהר"ל ועוד שניתן להחזיר התכלת על ידי סימנים וראיות.
²³ לכאן מסתפק במציאות הדברים, האם אכן היה ידוע בכל הזמנים.
²⁴ נקודה זו אכן קשה על האדמו"ר מראדזין זצ"ל, בכלל שהדייון היה מפורסם בכל הדורות, שממדת התלמוד ועד ימיו שימש בלי הפסק לצורך דיו לכתובה [ומה שמו- דיון], ואע"פ"כ מעולם לא אמרו שהדייון הוא החלזון, אולם מ"מ אפ"לית שדרך צביעתו נשתכחה.

Reb Moshe Heineman

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף מד עמוד א

ת"ר חלזון זהו גופו דומה לים וברייתו דומה לדג ועולה אחד לשבעים שנה, ובדמו צובעין תכלת, לפיכך דמיו יקרים.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עה עמוד א

תנו רבנן: הצד חלזון והפוצעו - אינו חייב אלא אחת, רבי יהודה אומר: חייב שתיים.

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף כד עמוד א

המחוסר צידה - אסור, ושאינו מחוסר צידה - מותר.

רש"י פרשת וזאת הברכה פרק לג פסוק יט

ושפני טמוני חול כסויי טמוני חול טרית וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול ובחלקו של יששכר וזבולן.

תשובות והנהגות כרך ד סימן ה

מצות תכלת בציצית בזמן הזה

ידוע על האדמו"ר מראדזין רבי גרשון העניך ליינער זצ"ל שפירסם שמצא את דג החלזון ונקרא טינטפיש, ודרכו לזרוק מתוכו צבע תכלת כשרוצים לצודו, וחיבר ג' ספרים לבסס שיטתו, אך לא נתקבלו הדברים אצל רוב ישראל, וטעמם חדא דאיתא במנחות (מד א) שהחלזון עולה רק פעם אחת בשבעים שנה, ועוד תמהו דלפי המבואר במדרש פרשת כי תבוא, ובילקוט שמעוני (עקב תת"נ) נרתיקו גדל עמו, ולא נראה כן בחלזון שהציע האדמו"ר זצ"ל, עוד טען הרב הרצוג ז"ל שבדק ומצא שצבע התכלת נוצר בשעת בישולו ואין זה מראהו הטבעי, ולכן הציע דג אחר ששמו "ינטינה" ודומה לתכלת, ודחו דבריו שלא נמצא בארץ ישראל, וגם אין מראהו תכלת כשצובעים ממנו.

ולאחרונה מצאו מדענים ובני תורה, דג חדש בשם "מורקשי", ואף שלכאורה הצבע היוצא ממנו אינו תכלת, הנה עם השמש נראה מראה תכלת ממש, מלבד שאר הסימנים שזהו תכלת; נמצא בחול על שפת הים כדאיתא במגילה ו. על הפסוק "ושפני טמוני חול". דהיינו חלזון, וכן הוצאתו טוב כשהוא חי וכטבע חלזון כמבואר בשבת עה א, וחי בתוך נרתיק ומלבשו גדל עמו, ונמצא בסולמא דצור כדברי חז"ל, ולזה תמה כת"ר למה לא נחמיר לצבוע חוט אחד משמונה בהאי ואין תכלת בזה הפסד, דספיקא דאורייתא היא לצאת מ"ע דציצית עם תכלת.

והנראה לע"ד בזה שבחלזון לא נמסרו לנו כל הסימנים ועיקרו במסורת שנשכח מאתנו הרבה שנים, ובמקום

שצריך מסורת ולא סגי בסימנים, אין צריך לחשוש לזה ואפילו להחמיר. ועובדא היא דבתוך מאה שנה היו ג' גילויים שמצאו חלזון כביכול, ומי יודע אם לא יתגלו עוד, וקבלה בידינו מהקדוש האריז"ל שתכלת דומה לרקיע לרמוז שאנו מונהגים בהשגחתו הגלויה, ובזמן המקדש שזכינו לניסים ממש אז התגלה לנו האפשרות לקיומה של המצוה, אבל מן החורבן ואילך שנתמעט והולך גילוי השכינה, ואדרבה בעו"ה איכא הסתר פנים אף התכלת נסתר, [וזהו שורש גניזת התכלת המוזכר בתנחומא ס"פ שלח], ואמנם אחר החורבן נמשך כמה שנים מפני המסורת שקיבלו, מ"מ כשבטלה לא חיפשנו לחדשה שהמסורת בטלה וכמ"ש, ורק בביאת משיח צדקנו כשיתחיל להתגלות כבוד ה' בעולמו יתגלה לנו החלזון לתכלת וכיצד צובעים בדמו.

ומצאו לזה רמז בפרשת ציצית גופא שנאמר "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם", היינו על עיקר מצות ציצית יהא "לדורותם", ואח"כ כתוב "ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת", ובתכלת לא נאמר לדורותם, רמז שלא בכל הדורות יהא התכלת מצוי. וכן שמעתי שאמר מרן הגריז"ס הגאב"ד דבריסק זצ"ל שגדולי ישראל בכל הדורות לא חיפשו תכלת דס"ל שלהשיג תכלת צריך מסורת, ואצלנו בעו"ה בטלה המסורת ולא חיפשו כלל.

ומה שטוענים למה לא נקיים מספק דאף אם אינו תכלת ממש לא הפסדנו, אבל לדברינו שמצותה מיוסדת על מסורת הרי בלי המסורת אין זה בגדר ספק כלל, ועוד דיעויין רש"י במגילה ו. שחלזון עולה מן הים להרים וצובעים בדמו תכלת, ולא שמענו בכל אלו שיוצא להרים. ואף דרוצה להחמיר לצאת מידי מכל ספק, הלוא מאידך מקיל בהא דמבואר בפסקי תוס' מנחות קי"ח שהמשנה נקרא הדיוט שעושה שתי תורות בישראל, ויש חשש איסור לא לתגודדו בכעין שני תורות בישראל. ובפרט דמסתבר דהקב"ה גלגל חסרון תכלת מפני השגחתו הנסותרת וכמ"ש לעיל, ועוד דאיכא ספק כיצד להטיל דאם יצבע רק חצי חוט תכלת, אמנם לרמב"ם (פ"א ה"ו) מהני, מ"מ להרבה פוסקים צריך דוקא חוט שלם בתכלת כדעת הראב"ד שם, או אפילו שנים כד' רש"י ותוס' והטור בסי' י"א, ואם כן לא הועיל כלל לדבריהם, וכן משמע בגר"א שחוששין לשיטה שצריך חוט שלם.

ולפי זה אזדא לה עיקר טענת הדורשים לקיים המצוה מספק, שרבינו הגה"ק רבי יהושע ליב דיסקין זצ"ל הוכיח מגמרא סוף ר"ה דבאיכא שני מקומות באחד תוקעין ובאחד מברכין, ילך למקום שתוקעין ואפילו ספק, שברכה רק דרבנן. ותמה מאי קמ"ל הגמ' דפשיטא שספיקא דאורייתא לחומרא עדיף ממצוה דרבנן, אלא מוכח מהכא דלא אמרינן דחייב לחומרא. אלא היכא דאם עביד יוצא מהספק, אבל כאן אפילו ילך למקום שתוקעין הרי רק ספק אם יתקעו בזה לא אמרינן ספק לחומרא, וכן העלה הפמ"ג (סי' קצ"ד א"א סק"ג) ואם כן הוא הדין כאן אפילו עביד תכלת בחצי חוט כמנהגם, אינו ברור שיוצא שיש אומרים שצריך חוט שלם או שנים ולא יצא, וכה"ג אין חיוב מדין ספיקא דאורייתא לחומרא, ובזכרוני שהאדמו"ר זצ"ל בעצמו הביא סברא זאת בשמו של המהריל"ד זצ"ל, ואמנם אלו שנהגו כן מאבותיהם או רבותיהם אין להם ספק וממשיכים כן כדרכם. ומה גם שיש לחשוש דעובר בבל תוסיף כשמפרש כוונת התורה במצות תכלת להאי שאינו תכלת, ואפילו בספק משמע בתוס' (ר"ה כח: ד"ה ומנא) גבי זריקת דם בנתערבו ניתנין במתנה אחת לניתנין במתן ד' דעובר משום בל תוסיף. (ועי' ריטב"א שם טז: וביתר ביאור בסוכה ל"א: דס"ל דבספק ליכא בל תוסיף), ולשיטתם א"כ אף אם עושה כן ומטיל התכלת משום ספק יש

לחשוש לבל תוסיף אם אי"ז תכלת, וצריך להתנות להדיא שאינו מכין למצוה אם אין בזה מצוה, ובכה"ג דוקא מותר.

אמנם צ"ב דאם גם בעושים מספק יש לחשוש לבל תוסיף א"כ איך אנו נוטלין אתרוג ספק מורכב למצוה הא יש לחשוש לבל תגרע, דאף שלוקח האתרוג משום ספק הא אם אי"ז אתרוג הרי לקח רק ג' מינים, וכשם שבספק יש בל תוסיף כן יש לחשוש לבל תגרע, ועי' בבאוה"ל סי' ל"ד גבי תפילין דר"ת (ועי' בזה לקמן סי' ט"ו), ונראה דכל מה דאמרינן דבספק יש חשש בל תוסיף היינו דוקא במצוות שעיקרן בחפצא כגון זריקת דם שיש על הדם מצוה להזרק, וכן בציצית דיש על הבגד מצות ציצית, ובזה אם משנה ומוסיף או מגרע עובר בלאו, אבל במצוות שענין עשייתן בגברא גופא, הרי אין שייך בספק בל תוסיף וכן בל תגרע כיון דהגברא עושה כן מספק, ולכן באתרוג שאין דין על האתרוג אלא יסוד המצוה הוא בגברא אין שייך בל תגרע, כיון דבא לקים את ספק חיובו. וביסוד זה מיושב מה שנתקשינו במועו"ז (ח"ו סי' נ"ב), עש"ה. סוף דבר אין אני יכול להמליץ להשתמש בתכלת לכל אותם שלא נהגו כן, ומוטב לא לזוז ממנהגנו ולהמתין להתגלות כבוד ה' בביאת משיח צדקינו בקרוב!

רש"י פרשת שלח פרק טו פסוק מא

דבר אחר למה נאמר יציאת מצרים, אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לשאינה של בכור, אני הוא עתיד להבחין ולהפרע מן התולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא.

תלמוד בבלי מסכת מכות דף יא עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב: קללת חכם אפי' בחנם היא באה. מנלן? מאחיתופל, שבשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא, בעא למישטפא לעלמא, אמר: מהו לכתוב שם אחספא ומישדא בתהומא דליקו אדוכתיה? ליכא דאמר ליה מידי; אמר: כל היודע דבר זה ואינו אומר - יחנק בגרונו! נשא אחיתופל ק"ו בעצמו, אמר: ומה לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה התורה: שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, לכל העולם כולו לא כל שכן, א"ל: שרי; כתב שם אחספא שדי אתהומא, נחת וקם אדוכתיה; ואפ"ה כתיב: ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבוש את החמור ויקם וילך אל ביתו (ואל) [אל] עירו ויצו אל ביתו ויחנק וגו'. א"ר אבהו: קללת חכם אפילו על תנאי היא באה. מנלן? מעלי, דקאמר ליה [עלי] לשמואל: כה יעשה לך אלהים וכה יוסיף אם תכחד ממני דבר, ואף על גב דכתיב: ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו, [ואפ"ה] כתיב: ולא הלכו בניו בדרכיו וגו'.

רש"י מסכת מכות דף יא עמוד א

אפי' על תנאי - ולא נתקיים התנאי אעפ"כ היא באה דהא קללה על תנאי היתה אם תכחד ממני ולא נתקיים שלא כיחד ואעפ"כ נתקיימה הקללה דכתיב ולא הלכו בניו בדרכיו וגו' וזו קללה קללו עלי כה יעשה לך כמו שנעשה לי שאין בני מהוגנין.

Rabbi Michael Shlomo Bar-Ron

רמב"ם הלכות ציצית פרק ב הלכה א - ו

תכלת האמורה בתורה בכל מקום היא הצמר הצבוע כפתוך שבכחול, וזו היא דמות הרקיע הנראית לעין השמש בטהרו של רקיע, והתכלת האמורה בציצית צריך שתהיה צביעתה צביעה ידועה שעומדת ביופיה ולא תשתנה וכל שלא נצבע באותה צביעה פסול לציצית אף על פי שהוא כעין הרקיע, כגון שצבעו באסטיס או בשחור או בשאר המשחירין הרי זה פסול לציצית, רחל בת עז צמרה פסול לציצית.

כיצד צובעין תכלת של ציצית, לוקחין הצמר ושורין אותו בסיד ואחר כך מכבסין אותו עד שיהיה נקי ומרתיחים אותו באהלא וכיוצא בו כדרך שהצבעין עושין כדי שיקלוט את העין, ואחר כך מביאין דם חלזון והוא דג שדומה עינו לעין התכלת ודמו שחור כדיו ובים המלח הוא מצוי, ונותנין את הדם ליורה ונותנין עמו סממנין כמו הקמוניא וכיוצא בהן כדרך שהצבעין עושין ומרתיחין אותו ונותנין בו הצמר עד שיעשה כעין רקיע וזו היא התכלת של ציצית.

התכלת של ציצית צריכה צביעה לשמה ואם צבעה שלא לשמה פסולה, והיורה שיש בה הצבע אם צבע בה מעט צמר לבדקו אם הוא יפה אם לאו נפסלה היורה כולה, אלא כיצד יעשה לוקח הצבע מן היורה בכלי קטן ומניח בו צמר שבודק בו ושורף את שבדק שהרי נצבע לבדיקה, ושופך הצבע שבכלי שבדק בו שהרי טעמו ופסלו, וצובע התכלת בשאר הצבע שלא נפגם.

התכלת אינה נלקחת אלא מן המומחה חוששין שמא נצבעה שלא לשמה, אף על פי שנלקחה מן המומחה אם נבדקה ונודעה שנצבעה באחד משאר צבעונין המשחירים שאינן עומדין פסולה.

כיצד בודקין אותה עד שיודע אם נצבעה כהלכתה אם לאו, לוקחין תבן וריר של שבלול ומי רגלים שנתחמצו ארבעים יום ושורין התכלת בכולן מעת לעת אם עמדה בעינה ולא כהתה כשרה, ואם כהתה לוקחין בצק של שעורין שמעפשין אותו למורייס ונותנין את זו התכלת שנשתנית בתוכו ואופה הבצק בתנור ומוציאים התכלת מן הפת ורואין אותה אם כהתה ממה שהיתה פסולה, ואם הוסיף עינה והושחרה יותר ממה שהיתה קודם האפייה כשרה.

חצר שמוכרין בה תכלת והיו מוחזקין בכשרות לוקחין ממנה סתם ואין צריך בדיקה והרי היא בחזקתה עד שתחשד, המפקיד תכלת אצל הכותי הרי זה פסולה שמא החליפה, ואם היתה בכלי והיה חתום בשני חותמות חותם בתוך חותם כשרה, בחותם אחד פסולה.

יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף צא עמוד א

אמר ליה קיסר לרבן גמליאל אמריתו חיו שיכבי הא הוו עפרא ועפרא מי קא חיי אמרה ליה ברתיא דקיסר לר"ג שבקן ואנא מהדרנא ליה אמרה ליה שני יוצרים בעירנו אחד יוצר מן המים ואחד יוצר מן הטיט איזה מהן משובח אמר לה זה שיוצר מן המים שהרי הטיט יכול לעמוד יתר מן המים אמרה לו אף הקדוש ברוך הוא מאחר שיוצר

מטיפה של שכבת זרע שהיא כמים מן העפר לא כל שכן. דבי ר' ישמעאל תנא ק"ו מכלי זכוכית אמרה לו לאביה ומה כלי זכוכית שעמילן ברוחו של בשר ודם שטובל פי השפופרת בזכוכית נתכת באש ומגביה ונופח ונעשה בה חלל ברוח פיו כפי מה שהיוצר חפץ ואעפ"י כן כיון שנשתברו יש להן תקנה שחוזר ומתיכן ועושה מהן כלי אחר בשר ודם שעמלו ברוחו של הקדוש ברוך הוא עאכ"ו שיש לו תקנה: אמר ליה ההוא [צדוקי] לרבי אמר אמריתו חיו שיכבי כו' אמר ליה ומה במקום שאין מים ואין עפר בנה פלטרין גדולים מטיפה קטנה אי נמי במעשה בראשית שהמציא יש מאין ואין עפר בנה עכשיו שנפלו ויש מים ויש עפר עאכ"ו ואם אין אתה מאמין צא לבקעה וראה עכבר שחציו בשר וחציו אדמה מין עכבר הוא ששורץ מן העפר ואינו נולד מעכבר אחר למחר השריץ ונעשה כולו בשר ושמה תאמר לזמן מרובה הוא נעשה כולו בשר ואתה תמה איך המקום מחיה המתים ברגע אחד עלה להר וראה שהיום אין בו אלא חלזון אחד כו' יש אומרים חלזון תולע שיוצא מן הים אחת לשבעים שנה וצובעין בדמו תכלת ולכתחילה אינו נראה בכל ההר אלא חלזון אחד ולמחר שגשמים יורדין נתמלא כולו חלזונות ויש אומרים שביצי חלזונות משרצין כולן ואינן נראין בעינינו דמסתברא האי חלזון לאו האיך דאמרינן גבי תכלת הוא מכמה אנפי חדא דהאיך בהר מאי בעי וכי תימא דסליק בענני במטרא ונחית אטורא אי הכי מאי קאמר ליה למחר נתמלא כל ההר כולו חלזונות ודילמא הנך כולהו מימא אתו ולא מהאיך קמא איבנו ותו היכי מייתי ליה ראייה ממי דלא נפיק אלא משבעים שנה לשבעים שנה וכל שכן להאיך פירושא בתרא דקשיא טפי דכיון דביצי חלזון משרצין כולן הרי אין נבראין מן העפר ומאי ראייה איכא מינה לתחיית המתים. אלא מסתברא דהאי חלזון דהכא לאו האיך דאמרינן גבי תכלת הוא אלא מינא אחרינא דמיברי מעפרא וממיא ומקרי בלשון ערבי חלזום. גביאה בן פסיסא עקמומית היתה בו בגבו כדמוכח לקמן ואמר ליה ההוא מינא וי לכוון חייבא דאמריתו מיתיא חיין [חיין] חזינן דמיתין והיכי תיסק אדעתין דהני דמיתו חיין ואהדר ליה וי לכוון חייביא דאמריתו מיתיא לא חיין השתא דלא הוו עדיין חזינן דהויין דהא מיתלדי בכל יומא כמה בריאתא דלא הוו עד השתא דהוו כבר לא כל שכן דהויין:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עה עמוד א

תנו רבנן: הצד חלזון והפוצעו - אינו חייב אלא אחת, רבי יהודה אומר: חייב שתיים.

רש"י פרשת תרומה פרק כה פסוק ד

ותכלת - צמר צבוע בדם חלזון, וצבעו ירוק.